De minister van Klimaat en Groene Groei
Postbus 20401
2500 EK DEN HAAG

Datum	9 december 2024
Onderwerp	Advies regio routekeuze Programma Aansluiting Wind Op Zee (PAWOZ)
Dossiernummer	K1262
Documentnummer	2024-130343
Behandeld door	Lingbeek, Johan
Telefoonnummer	050 3164605 / 06 52761792
E-mail	J.Lingbeek@provinciegroningen.nl
Bijlage	Bijlage 1: Nadere toelichting

Geachte minister,

Voor u ligt een eerste advies van de regio Noord-Nederland over het Programma Aansluiting Wind Op Zee - Eemshaven (PAWOZ-Eemshaven). De regio is voorstander van de energietransitie en ziet de mogelijkheden voor windenergie op zee. De geplande windmolenparken op de Noordzee, noordelijk van de Waddeneilanden, zien wij dan ook als een kans voor de energietransitie van het hele noorden en Nederland. We moeten echter wel zorgvuldig omgaan met de aanleg van windmolenparken en de aanlanding van de energie. Daarom sturen wij u onderstaand advies, in lijn met onze eerder gegeven mening die wij op verschillende momenten ook al kenbaar hebben gemaakt.
Dit advies is tot stand gekomen in overleg met en in nauwe samenwerking tussen de betrokken partijen in de regio. Het is een breed gedragen advies namens regionale en lokale overheden, kennisinstellingen en partijen vanuit de sectoren landbouw en natuur in Noord-Nederland. In het advies benoemen wij een aantal voor ons belangrijke aspecten en spreken wij de voorkeur uit voor de twee oostelijke routes. Daarnaast bieden wij u onze hulp aan – waar dit binnen onze mogelijkheden ligt – om één van deze twee routes mogelijk te maken (of indien noodzakelijk beide routes).
Ons advies is ter informatie ook naar de Tweede Kamer gestuurd.

Aanleiding
Binnen PAWOZ-Eemshaven* wordt door uw ministerie voor Klimaat en Groene Groei (KGG) inzichtelijk gemaakt waar en met welke capaciteit de windenergie en waterstof vanaf de Noordzee naar land gebracht kan worden richting de Eemshaven. Zowel voor de korte als de lange termijn. Daarvoor worden verschillende routes** onderzocht.

Uw ministerie heeft binnen PAWOZ-Eemshaven veel aandacht gehad voor het (gebieds)proces. Dat waarderen wij ten zeerste. In de aanloop naar besluitvorming over PAWOZ-Eemshaven medio 2025 geven wij als regio u alvast een eerste advies mee. Dit vooruitlopend op het formele proces en de terinzagelegging van het nog op te stellen ontwerpprogramma begin 2025.

Regio noord gaat voor oostelijke routes
Wij begrijpen dat alle routes die onderzocht worden uitdagingen kennen. Als regio hebben wij een sterke voorkeur voor één van de twee oostelijke routes, te weten de Eemshaven-tunnelvariant of de Oude Westereemsroute (route II). Of indien noodzakelijk beide routes. Dit lijken tot nu toe de meest toekomstbestendige routes die goed aansluiten bij de economische ambities die in de regio leven, maar ook antwoord bieden op toekomstige aanlandingen. Tegelijkertijd hebben deze routes, indien goed ingepast in het gebied, zo weinig mogelijk impact op het UNESCO Werelderfgoed Waddenzee, ecologie, landbouw, primaire waterkeringen, landschap en cultuurhistorie. Daardoor is het maatschappelijk draagvlak in de regio groot voor deze routes. Zowel onder de regionale en lokale overheden, natuur- en milieuorganisaties, industrie/bedrijfsleven als de landbouwsector.

Belangrijke aspecten voor de regio
Om een doelmatig en rechtmatig besluit te kunnen nemen in het ontwerpprogramma PAWOZ-Eemshaven dienen veel aspecten te worden afgewogen. In de bijgevoegde nadere toelichting gaan wij uitgebreider in op een aantal voor de regio belangrijke aspecten. Onderstaand worden deze beknopt beschreven.

1. Belang van aanlanding: Als regiopartijen onderschrijven wij het belang van aanlanding van windenergie en waterstof. Wij hechten eraan om te onderstrepen dat de regiopartijen de doelen van het Nationale Klimaatakkoord waar mogelijk willen ondersteunen. Ook begrijpen wij dat Nederland om geopolitieke redenen minder afhankelijk moet worden van energie vanuit het buitenland. Windenergie is een belangrijke conditie voor het tot stand brengen van de energietransitie, waarbij de Noordzee een gunstige plek is voor de realisatie van nieuwe windparken. Daarbij vinden wij het belangrijk dat de aanleg van grote windmolenparken ten goede komt aan een duurzame energietransitie voor de regio.
   Aansluiting in de Eemshaven en Noord-Nederland sluit aan bij de economische ambities in de regio op het gebied van waterstof (met als onderdeel een waterstofnetwerk om ook de grote industrieclusters in Nederland met elkaar te verbinden) en de afspraken die er met de provincie Groningen liggen vanuit Nij Begun. Daarbij is het belangrijk om tempo te behouden in de opwek en aanlanding van wind op zee. Wind op zee is cruciaal voor de transitie van de industrie en de ontwikkeling van een waterstofeconomie en is daarnaast een belangrijke vestigingsfactor voor nieuwe bedrijven.
   Wij gaan er dan ook van uit, gelet op de afspraken die er liggen, dat met PAWOZ-Eemshaven in eerste instantie de totale 4,7 GW zal aanlanden en wij vinden het belangrijk dat u ook stevig blijft inzetten op het waterstof demonstratieproject Ten Noorden van de Waddeneilanden.

2. Een zorgvuldige inpassing in het Waddengebied: De waarborging van dit natuurgebied als uitgangspunt voor PAWOZ-Eemshaven wordt als cruciaal gezien door alle partijen. Ook om de status van "UNESCO Natuurlijk Werelderfgoed" te behouden. Routes door het Waddengebied, met doorsnijding van de Waddenzee en de Waddeneilanden en de impact die dit heeft, vinden wij daarom vanuit dit aspect bezien niet wenselijk. Ook gezien de vele cumulatieve activiteiten in het gebied. Wij voelen ons daarbij gesteund door het meest recente besluit van het UNESCO Werelderfgoed Comité hierover. Dat besluit achten wij van grote relevantie, omdat het zowel van de Nederlandse als Duitse regering eist dat een gezamenlijke strategie wordt gemaakt voor aanlanding van offshore energieparken met het vaste land.
3. Landbouw, waterveiligheid, landschap en cultuurhistorie: De Waddenkuststrook in Groningen en Fryslân is een hoogwaardig landbouwgebied. Zoetwaterbeschikbaarheid en verzilting zijn voor dit gebied grote uitdagingen naar de toekomst toe. Een route door dit landbouwgebied heeft een versterkend effect op de verzilting. Het toekomstperspectief van agrarisch ondernemers komt hierdoor onder druk te staan. En dat terwijl er al forse opgaven zijn in de landbouwsector.
   De waterschappen spreken over extra verzilting ook hun zorg uit over routes langs de primaire waterkeringen. Verstoringen binnen de beschermingszone van de primaire keringen leiden tot een verhoogd risico voor de waterveiligheid. Indien gekozen wordt voor een route langs de dijk heeft dit impact op de kering en dus de waterveiligheid.
   Een 'landroute' met veel impact op de ruimte en door hoogwaardig landbouwgebied vinden wij vanuit dit aspect bezien niet wenselijk. Dat geldt ook gelet op het effect dat een dergelijke route heeft op landschappelijke en cultuurhistorische waarden.
4. Toekomstbestendigheid: Wij hechten als regio aan een toekomstbestendige route. Het is te verwachten dat er in de toekomst nieuwe verbindingen moeten worden aangelegd, omdat windparken op de Noordzee een belangrijke rol spelen in de nationale opgave energietransitie. Dit zou volgens ons dan ook in breder verband en in samenwerking met Duitsland en Denemarken moeten worden bezien. Daarnaast nemen wij ook graag kennis van het onderzoek naar hergebruik van bestaande leidingen. Omdat volgens ons integraal gekeken zou moeten worden naar zowel nieuwe verbindingen (voor verschillende energiemodaliteiten, maar op termijn bijvoorbeeld ook voor transport van CO_2) als mogelijk hergebruik.

Samenwerking

Tot slot bieden wij u onze hulp aan om te kijken hoe we één van deze twee routes mogelijk gaan maken. Wij willen als regio graag samen met u stevig inzetten op de Eemshaven-tunnelvariant. Voor deze route zien wij kansen om het proces te versnellen en daarover met u, maar ook in ambtelijke voorbereidingsgroepen, in gesprek te gaan. Als rijk en regio hebben we met de 'Methode Eemshaven' ook laten zien dat we dergelijke grote projecten versneld kunnen realiseren. Denk hierbij aan de LNG-terminal die in de Eemshaven is gerealiseerd. Als we er samen energie op zetten, bijvoorbeeld

met een speciale taskforce vanuit rijk en regio, zouden we het proces, de ruimtelijke plannen en vergunningen, etc. kunnen versnellen. Daarbij kan ook worden gedacht aan het door u eerder dit jaar genoemde Renewable Energy Directive (RED) III.
Tegelijkertijd vinden wij het belangrijk om te blijven inzetten op de Oude Westereemsroute (route II). Desgewenst willen en kunnen wij u ondersteunen bij de gesprekken hierover met de Bondsregering van Duitsland. Na een hoopvolle brief van de betrokken ambassadeurs in 2022 zien wij nog steeds kansen om de Bondsregering de voordelen te laten inzien van deze route, gelet op de transitie-opgaven waar ook Duitsland voor staat en de gezamenlijke opdracht om Werelderfgoed Waddenzee te beheren en te behouden. Dat zou volgens ons een breder gesprek moeten zijn dan alleen vanuit de scope van PAWOZ-Eemshaven.

Met deze brief heeft u een advies van ons ontvangen over PAWOZ-Eemshaven. We zijn voorstander van de opwek van windenergie en waterstof op zee en adviseren om aanlanding te laten plaatsvinden via de twee meest oostelijke routes, omdat deze routes de minste impact lijken te hebben. Wij doen de oproep om een speciale taskforce op te richten voor de tunnelvariant en bieden tegelijkertijd onze hulp aan in de gesprekken met Duitsland over de Oude Westereemsroute (route II). Ook vinden wij dat de aanlanding van energie ten goede moet komen aan de gehele noordelijke regio. Dit advies vormt voor ons een basis voor de gesprekken die wij de komende tijd in verschillende gremia met u gaan hebben.

Hoogachtend,

Johan Hamster
Provincie Groningen

Sijbe Knol
Provinsje Fryslân

Leo Pieter Stoel
Gemeente Ameland

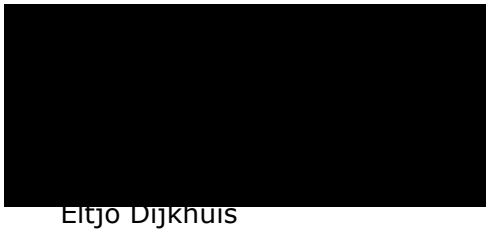
Luzette Kroon
Wetterskip Fryslân

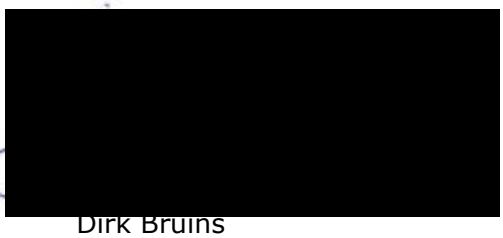
Jorien Bakker
Natuurmonumenten, It Fryske Gea,
Groninger Landschap, Waddenvereniging

Mirjam van 't Veld
Gemeente Groningen

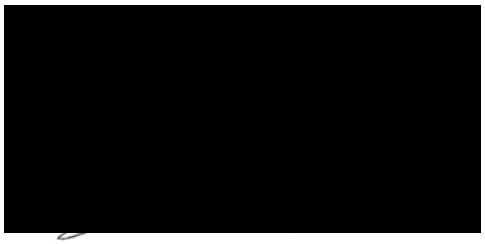
Eltjo Dijkhuis
Gemeente Het Hogeland

Dirk Bruins
LTO Noord

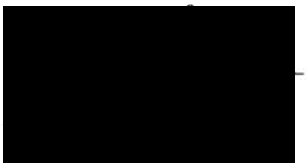
Jan-Willem Lobeek
Natuur en Milieufederatie Groningen

Bert Koonstra
Gemeente Noardeast-Fryslân

Herman Beerda
Waterschap Noorderzijlvest

Ineke van Gent
Gemeente Schiermonnikoog

Dick Pouwels
Universiteit van het Noorden
(Rijksuniversiteit Groningen, Hanze, UMCG, NHL Stenden, Van Hall Larenstein, MBO Noord-Nederland)

Bé Schollema
Gemeente Westerkwartier

Linkjes in de tekst naar site RVO over PAWOZ en de verschillende routes:
* https://www.rvo.nl/onderwerpen/bureau-energieprojecten/lopende-projecten/pawoz
** https://www.rvo.nl/sites/default/files/2024-09/Infographic%20routekaart%20-%20PAWOZ.pdf

Bijlage 1: Nadere toelichting

PAWOZ-Eemshaven
Met PAWOZ-Eemshaven wordt door het ministerie voor Klimaat en Groene Groei (KGG) inzichtelijk gemaakt waar en met welke capaciteit de windenergie en waterstof vanaf de Noordzee naar land gebracht kan worden richting de Eemshaven. Dit programma is een specifieke uitwerking van de bredere verkenning aanlanding wind op zee (VAWOZ), waarin voor heel Nederland wordt gekeken hoe de energie van (nog te bouwen) windparken op zee het beste aan land gebracht kunnen worden. Het aan laten landen van windenergie vanaf de Noordzee is een belangrijke aanjager voor de energietransitie in Nederland. Zowel voor het behalen van klimaatdoelen als voor het minder afhankelijk worden van energie uit het buitenland.
Binnen PAWOZ-Eemshaven bekijkt het ministerie onder de Omgevingswet in één keer samen met de omgeving wat er in het gebied mogelijk is voor zowel de korte (2030) als de langere termijn (2040 en 2050) aan aanlandingen in de regio Groningen / Fryslân. Daarbij gaat het om 4 GW met kabelsystemen vanuit windpark Doordewind en 0,7 GW opgewekt vermogen (omgezet in waterstof) met leidingen vanuit het demonstratieproject Ten Noorden van de Waddeneilanden.
Het ministerie van KGG heeft binnen PAWOZ-Eemshaven veel aandacht gehad voor het (gebieds)proces. Dat waarderen wij ten zeerste. Nu de onderzoeken nagenoeg gereed zijn wordt er gewerkt aan een ontwerpprogramma en zullen er gesprekken plaatsvinden over een voorkeursalternatief. Om een doelmatig en rechtmatig besluit te kunnen nemen in het ontwerpprogramma PAWOZ-Eemshaven dienen veel aspecten te worden afgewogen.

Voorkeursroutes regio
In het door het ministerie binnenkort op te leveren ontwerp programmabeleidsdocument van PAWOZ-Eemshaven worden technisch haalbare en mogelijk vergunbare routes vastgelegd en geprioriteerd. Om dat te kunnen doen vindt gedetailleerd onderzoek plaats naar de mogelijke kabel- en leidingroutes binnen de in de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) beschreven routes. De onderzoeken komen eind november 2024 beschikbaar voor externe review, dan zijn wij voor het eerst in de gelegenheid als regionale partijen om hiernaar te kijken. Tegelijkertijd wordt er al gewerkt aan een ontwerp programmabeleidsdocument.
Hoewel wij op het moment van schrijven van de brief nog nauwelijks kennis hebben kunnen nemen van de onderzoeken, weten wij al wel dat alle routes uitdagingen kennen en dat slechts een beperkt aantal routes technisch en ecologisch haalbaar en mogelijk vergunbaar worden geacht.
Als regio hebben wij sterk de voorkeur voor de oostelijke routes, te weten de Eemshaven-tunnelvariant en de Oude Westereemsroute (route II). Wij vinden dit toekomstbestendige routes die goed aansluiten bij de economische ambities in de provincie Groningen. Tegelijkertijd hebben deze routes zo weinig mogelijk impact op UNESCO Werelderfgoed Waddenzee, ecologie, landbouw en landschap en daardoor is het maatschappelijk draagvlak in de regio groot. Zowel onder de regionale en lokale overheden, natuur- en milieuorganisaties, industrie/bedrijfsleven als de landbouwsector.

Belangrijke aspecten voor de regio:

1. Belang aanlanding wind op zee

Wij hechten eraan om te onderstrepen dat de regiopartijen de doelen van het Nationale Klimaatakkoord ten aanzien van wind op zee waar mogelijk willen ondersteunen. Ook begrijpen wij dat Nederland om geopolitieke redenen minder afhankelijk moet worden van energie vanuit het buitenland. Windenergie is een belangrijke conditie voor het tot stand brengen van de energietransitie, waarbij de Noordzee een gunstige plek is voor de realisatie van nieuwe windparken. Daarbij vinden wij het belangrijk dat de aanleg van grote windmolenparken ten goede komt aan een duurzame energietransitie voor de regio.
Vanuit Nij Begun ligt er met 'Maatregel 35' een afspraak tussen de provincie Groningen en het kabinet over aanlanding van wind op zee en waterstof. Als regionale partijen vinden wij de Eemshaven de meest logische aanlandlocatie voor elektriciteit en waterstof. Het is reeds een energieknooppunt van het hoogspanningsnet op nationaal niveau en er kunnen grote hoeveelheden groene stroom aanlanden ten gunste van de verduurzaming van industrie en huishoudens in de Eemshaven/Eemsdelta en hele noordelijke regio.
Aanlanding biedt een kans voor de (groene) waterstofeconomie in de gehele regio. Zo wordt er onder andere in de provincie Groningen gewerkt aan het aanleggen van een waterstofnetwerk, waarvoor in 2022 de projectprocedure is gestart door de toenmalige minister van Economische Zaken en Klimaat. Dit als onderdeel van een landelijk 'Waterstofnetwerk Nederland' om de grote industrieclusters in Nederland met elkaar te verbinden. Wij vinden het dan ook belangrijk dat u stevig blijft inzetten op het waterstof demonstratieproject Ten Noorden van de Waddeneilanden. Ook vinden wij het belangrijk om tempo te behouden in de opwek en aanlanding van wind op zee. Wind op zee is cruciaal voor de transitie van de industrie en de ontwikkeling van een waterstofeconomie en is daarnaast een belangrijke vestigingsfactor voor nieuwe bedrijven. Denk daarbij o.a. aan de uitbreiding van de Eemshaven (gebiedsontwikkeling Oostpolder), waar 200 hectare beschikbaar is voor de energietransitie.
Als regiopartijen onderschrijven wij dus het belang van aanlanding van windenergie en waterstof in de Eemshaven en Noord-Nederland. Wij hebben overigens begrepen dat Doordewind fase 2 formeel nog moet worden vastgesteld met de partiële herziening Programma Noordzee. Gelet op de afspraken die er liggen gaan wij er als regio van uit dat met PAWOZ-Eemshaven in eerste instantie de totale 4,7 GW zal aanlanden. Waarbij de energie ten goede kan komen aan de hele noordelijke regio.

2. Een zorgvuldige inpassing in het Waddengebied

De partijen in de regio zijn op veel thema’s met elkaar verbonden. Eén van de belangrijkste thema's is het Waddengebied. De Waddenzee wordt breed gewaardeerd en is in 2009 in zijn geheel uitgeroepen tot UNESCO Natuurlijk Werelderfgoed. Die status willen we als regio behouden. UNESCO maakt zich echter zorgen over de vele activiteiten die plaatsvinden in het Waddengebied en die een cumulatief effect hebben op het Waddengebied. Denk naast de aanleg van verbindingen met windparken op de Noordzee, bijvoorbeeld ook

aan visserijactiviteiten, baggerwerkzaamheden, de gas- en zoutwinning onder de Waddenzee en nabij de eilanden en specifiek een mogelijk nieuwe gaswinning bij Ternaard.
Het behoud van een duurzaam Waddengebied is voor ons essentieel. Hierover zijn in diverse beleidsdocumenten en samenwerkingsverbanden afspraken over de Waddenzee gemaakt (o.a. Gebiedsagenda Wadden 2050 en het Investeringskader Waddengebied). Het gehele Waddengebied is Natura2000-gebied, inclusief de duinen en kwelders op de eilanden en de Noordzeekustzone boven de eilanden. Wij vinden de Waddenzee en het Waddengebied zeer waardevol en willen als regio hinder en verstoring in de toekomst zoveel mogelijk voorkomen en daarnaast ecologisch herstel bevorderen. Goed omgaan met het Waddengebied is meer dan alleen een randvoorwaarde. De waarborging van dit natuurgebied als uitgangspunt voor PAWOZ-Eemshaven wordt als cruciaal gezien door alle regiopartijen. Routes door het Waddengebied, met doorsnijding van de Waddenzee en de Waddeneilanden en de impact die dit heeft, vinden wij daarom vanuit dit aspect bezien niet wenselijk. Wij voelen ons daarbij gesteund door het meest recente besluit van het UNESCO Werelderfgoed Comité hierover. Zowel van de Nederlandse als Duitse regering eist dit Comité dat een gezamenlijke strategie wordt gemaakt voor aanlanding van offshore energieparken met het vaste land, met als doel schade aan de "Outstanding Universal Value" van de Waddenzee te voorkomen. Wij zijn ervan overtuigd dat dit kan. Zeker omdat die betere alternatieven voorhanden zijn.

3. Landbouw, waterveiligheid, landschap en cultuurhistorie

De Waddenkuststrook in Groningen en Fryslân is een hoogwaardig landbouwgebied. Dit gebied wordt gekenmerkt door haar kalk- en zavelhoudende gronden en is met haar ligging aan de kust uniek en zeer geschikt voor teelt van pootaardappelen (waarvoor geldt dat het een aanzienlijk aandeel in de wereldhandel betreft en dus belangrijk is voor voedselzekerheid) en toekomstbestendige biologische bedrijfsvoering. Zoetwaterbeschikbaarheid en verzilting zijn voor dit gebied grote uitdagingen naar de toekomst toe. Verzilting speelt nu en op lange termijn door zeespiegelstijging en bodemdaling; het speelt direct achter de Waddendijk, maar ook verder landinwaarts. Een route door dit landbouwgebied heeft een extra versterkend effect op de verzilting. Open ontgravingen en verstoringen van de ondergrond op de geplande grote schaal kan op gebiedsniveau voor onomkeerbare effecten in verzilting veroorzaken. Het toekomstperspectief van agrarisch ondernemers komt hierdoor onder druk te staan. En dat terwijl er al forse opgaven zijn in de landbouwsector.
De waterschappen spreken ook hun zorg uit over de mogelijke routes langs de primaire waterkeringen. De aanleg en aanwezigheid van kabels en/of leidingen op het grensvlak van zoet en zout zorgt voor extra verzilting. Daarmee zullen de waterschappen langdurig extra inspanningen moeten leveren om deze verzilting tegen te gaan. Deze opgave is zonder verstoring van de ondergrond door kabels en/of leidingen al groot. Dergelijke verstoringen binnen de beschermingszone van de primaire waterkeringen leiden tot een verhoogd risico voor de waterveiligheid. Indien gekozen wordt voor een route langs de dijk heeft dit impact op de kering en dus de waterveiligheid.

De routes die een aanzienlijk deel over land gaan, hebben – naast de consequenties voor het Waddengebied, de landbouw en de primaire keringen – ook een groter effect op landschappelijke en cultuurhistorische waarden in onze regio.
Deze 'landroutes' met veel ruimtelijke impact en door hoogwaardig landbouwgebied vinden wij dan ook vanuit dit aspect bezien niet wenselijk. Dat geldt ook gelet op het effect dat een dergelijke route heeft op landschappelijke en cultuurhistorische waarden.

4. Toekomstbestendige oplossing

Het is te verwachten dat er in de toekomst nieuwe verbindingen moeten worden aangelegd, omdat windparken op de Noordzee een belangrijke rol spelen in de nationale opgave energietransitie. Naast het beschermen van de Waddenzee en het beperken van schade, vinden wij het belangrijk dat bij de afweging nader wordt ingegaan op de langetermijnvisie voor toekomstige windparken en de aansluiting daarvan. Ook in relatie tot de ambities die er bij het rijk zijn voor meer aanlanding in 2050 en 2070. Dit zou volgens ons in breder verband en in samenwerking met Duitsland en Denemarken moeten worden bezien.
Daarnaast nemen wij ook graag kennis van het onderzoek naar hergebruik van bestaande leidingen. Omdat volgens ons integraal gekeken zou moeten worden naar zowel nieuwe verbindingen (voor verschillende energiemodaliteiten, maar op termijn bijvoorbeeld ook voor transport van CO_2) als mogelijk hergebruik.
Wij hechten als regio aan een toekomstbestendige route. Wij willen daarom stevig inzetten op de Eemshaven-tunnelvariant. Voor deze route zien wij kansen om het proces te versnellen en daarover bestuurlijk, maar ook in ambtelijke voorbereidingsgroepen, in gesprek te gaan. Als rijk en regio hebben we met de 'Methode Eemshaven' ook laten zien dat we dergelijke grote projecten versneld kunnen realiseren. Denk hierbij aan de LNG-terminal die in de Eemshaven is gerealiseerd. Als we er samen energie op zetten, bijvoorbeeld met een speciale taskforce vanuit rijk en regio, zouden we het proces, ruimtelijke plannen, vergunningen, etc. kunnen versnellen. Daarbij kan ook worden gedacht aan het door u eerder dit jaar genoemde Renewable Energy Directive (RED) III.
Daarnaast verzoeken wij dat het rijk zich maximaal bijlft inspannen bij Duitsland voor de Oude Westereemsroute (route II). Wij hebben vernomen dat voor deze route geldt dat de bevoegde instantie in Duitsland waarschijnlijk geen vergunning zal afgeven. Wij zien echter kansen om de Bondsregering de voordelen te laten inzien van deze route, gelet op de transitie-opgaven waar ook Duitsland voor staat en de gezamenlijke opdracht om Werelderfgoed Waddenzee te beheren en behouden. Dat zou volgens ons een breder gesprek moeten zijn dan alleen vanuit de scope van PAWOZ-Eemshaven. Waar mogelijk willen en kunnen wij hierbij ondersteunen.